

Motion till riksdagen 2023/24:2693

av Fredrik Olovsson m.fl. (S)

El- och energiförsörjning för ökad tillväxt och välbefinnande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en långsiktig blocköverskridande energiöverenskommelse och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett mål om ytterligare minst 60 TWh ny fossilfri el till 2030 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regeringens ansvar att försvara mekanismer i EU:s regelverk som möjliggör flexibel användning av s.k. flaskhalsintäkter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tillgång på stabila och rimliga priser för elkonsumenter i hushåll, s.k. folkhemsel, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp och genomföra den nationella elektrifieringsstrategin och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Elektrifieringsrådet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om energieffektivisering och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om snabbare och effektivare tillståndprocesser och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändringstillstånd ska vara huvudregel vid ändringsprövningar för miljötillstånd och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnäts planerade insatser för anslutning av havsbaserad vindkraft ska genomföras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om krav på att installera solceller på nya offentliga och kommersiella byggnader och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utformningen av politiken för energieffektivisering och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hållbara fossilfria transporter och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om biodrivmedel och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell plan för vätgasinfrastruktur med statlig systemoperatör för nätet, en s.k. TSO, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Energisystemet lägger grunden för det moderna samhället och är centralt för ett lands utveckling. Sverige har påbörjat ett skifte – en ytterligare elektrifiering – där transporter, industriella processer och andra verksamheter byter fossila råvaror mot el. En framgångsrik elektrifiering är avgörande för att nå de nationella klimatmålen om nettonollutsläpp 2045 och kan även bidra till att minska utsläppen i andra länder genom export av klimatsmarta produkter. Målsättningen bör därför vara att energipolitiken ska bidra till klimatmålet för 2045. Elektrifiering kan bidra till stor energieffektivisering och minskade utsläpp från transporter. Den är också avgörande för att ställa om till fossilfria processer i stora industrier. Sveriges elförsörjning kan utgöra en unik konkurrensfördel genom hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Sverige ska även fortsättningsvis vara en nettoexportör av el. Den svenska industrins konkurrenskraft behöver dock säkras genom trygg tillgång till el och effekt i energisystemet på kort och lång sikt.

Sverige behöver blocköverskridande energipolitiska överenskommelser

För Socialdemokraterna är en framtida säker och stabil elförsörjning central. Liksom näringslivet och energibranschen menar vi att långsiktiga och stabila villkor kommer att vara viktiga för att tillräckliga investeringar ska komma på plats. Vi vill därför föra samtal med andra partier med målet att skapa överenskommelser om den svenska energipolitiken på lång sikt. Varken Sveriges elkonsumenter, industrin eller klimatet har råd med något annat. Sådana samtal bör ha en bred utgångspunkt, som inte är låst till vissa energislag eller specifika lösningar. Sverige behöver kunna använda alla fossilfria tillgångar som står till buds.

Omställning och konkurrenskraft kräver ett nytt energipolitiskt mål för 2030

Enligt Energimyndighetens och Svenska kraftnäts långsiktiga scenarier innebär klimatomställningen och en ny elektrifieringsvåg att efterfrågan på el kommer att öka kraftigt till 2045. Prognoserna för den framtida elanvändningen har under senare år kraftigt reviderats uppåt, som ett resultat av pågående och planerad grön omställning och nyindustrialisering. Enligt de scenarier som innebär högst elektrifiering av samhället förväntas en fördubbling av elbehovet. En planeringsram på 300 TWh är därför ändamålsenlig. Vi behöver emellertid öka utbyggnadstakten för den fossilfria elproduktionen redan i närtid. Dels för att en stor utmaning inte kan lösas i slutet på perioden men framförallt för att risken är stor att Sverige inom endast några år blir nettoberoende av elimport för vår elförsörjning och då sannolikt också förlorar viktiga investeringar och arbetstillfällen. Kan inte industrins behov mötas på kort sikt riskerar Sverige helt att tappa dessa industrier och gå miste om nya etableringar, vilket skulle göra behoven av el lägre för den längre tidshorisonten men till stor kostnad i form av förlorade jobb och förlorat välstånd. Därför har Socialdemokraterna föreslagit ett energipolitiskt mål om ytterligare minst 60 TWh fossilfri kraft till 2030. I det kortare perspektivet är det främst vindkraft som har betydande potential, såväl på land som till havs, men även solen liksom effekthöjningar i befintliga anläggningar som vattenkraft och kärnkraft behöver komma på plats. Vår uppfattning är vidare att Sverige även fortsättningsvis ska ha förmågan att vara en nettoexportör av el, en förmåga som riskerar att förloras under 2020-talet med regeringens nuvarande politiska inriktning.

Regeringen vill ställa ut kreditgarantier för lån till investeringar i ny kärnkraft som uppgår till högst 400 000 000 000 kronor. Man anser att dessa kreditgarantier bör utformas med mer generösa villkor än nuvarande system för kreditgarantier för gröna investeringar. Socialdemokraterna anser att även andra fossilfria kraftslag än kärnkraft bör få tillgång till eventuella nya mer förmånliga krediter.

Låga och stabila elpriser för Sveriges hushåll och företag

Inför förra vintern tog Socialdemokraterna initiativ till och la fram förslag på ett högkostnadsskydd för elpriserna. De avgifter som betalats in till Svenska kraftnät och som inte kunde användas till nätförstärkande åtgärder föreslogs återföras på kort sikt genom åtgärder som skulle sänka priserna, sänka nätavgifterna eller ge återbäring till hushåll och företag. Genomförandet av förslag med denna riktning från högerregeringen utlovades men försenades i flera månader och turerna kring stöden blev många, inte minst när det gällde kompensation till hushåll i norra Sverige och till företag. Vi kan nu också konstatera att regeringen trots ett EU-ordförandeskap hittills misslyckats med att vidmakthålla den uttryckliga möjligheten i EU-regelverket att använda Svenska kraftnäts avgifter till att kompensera elkunder vid eventuella nya kraftiga elprishöjningar kommande vintrar. Vi menar att regeringen ska fortsätta det arbetet. Viktigt är också att möjligheten till beskattning av övervinster hos kraftföretag kan utnyttjas. Det behövs en beredskap för att kunna få ändamålsenliga stöd till särskilt utsatta på plats snabbt om behov uppstår. Eventuella nya stöd ska skydda företag och hushåll som haft höga kostnader men inte ge otillbörliga fördelar för de som har en stor förbrukning till fasta låga priser. Sådana fördelningspolitiskt rimliga modeller kan med fördel tas fram i förväg, för att öka beredskapen i ett försämrat läge.

Det är av stor vikt att regeringen hårt driver på för förslag på den europeiska nivån som kan leda till lägre svenska priser. För att få ner elpriserna behöver också elproduktionen i Sverige maximeras. Det är även angeläget att hushåll ges möjlighet att på liknande sätt som stora kunder teckna långa kontrakt för elleverans till rimliga och stabila priser. I detta syfte har vi föreslagit ett system med s.k. folkhemsel, som innebär att staten köper upp fossilfri kraft via ett auktionsförfarande till lägsta pris, el som sedan levereras till hushållskunder på vissa villkor. Cirka 60 procent av ett hushålls normalförbrukning borde kunna levereras som folkhemsel. Eftersom detta både skapar stabila villkor för investeringar och ger hushållen stabila och låga priser bör regeringen arbeta fram ett system baserat på förslaget. Regeringen borde skyndsamt arbeta vidare med en modell i linje med vad vi föreslagit.

En nationell elektrifieringsstrategi ökar takten i omställningen

Genom ett fortsatt arbete med den elektrifieringsstrategi som den tidigare regeringen beslutade om, vill vi socialdemokrater ta ett helhetsgrepp om förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra en omfattande elektrifiering av samhället. Elektrifieringsstrategin utgörs av en konkret handlingsplan som vi vill se genomföras de kommande åren. Steg för steg, åtgärd för åtgärd, vill vi bygga en trygg elförsörjning som möjliggör omställning och nya jobb. Åtgärderna i strategin syftar till att undanröja hinder för utbyggnad av elproduktionen och säkerställa att det finns leveranser av el alla timmar på dygnet. Med elektrifieringsstrategin vill vi se ett helhetsgrepp om förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra elektrifieringen.

De tolv punkterna i strategin utgör ett helhetsperspektiv över vad som krävs för att möta de utmaningar som kommer med ett kraftigt ökat elbehov inom fem övergripande områden: planering och samarbete, effektiv användning, utbyggnad av infrastruktur, elnät och laddinfrastruktur, säkrad tillförsel av effekt och energi samt genomförande och förankring.

Det är av stor betydelse att arbetet med strategin nu följs upp och genomförs av den nya regeringen. Elektrifieringsrådet med representanter från den offentliga sektorn, näringslivet och andra samhällsaktörer bör användas aktivt. Att regeringen inte sammankallat rådet är anmärkningsvärt. Rådet bör stödja ett effektivt genomförande av elektrifieringsstrategin. Svenska kraftnät bör ges en tydligare roll i fråga om att arbeta för att elsystemet ska kunna utvecklas i takt med behoven. I denna åtgärd ingår bland annat ett mer proaktivt arbete med nationell nätplanering. Svenska kraftnät bör även få i uppdrag att tydliggöra förutsättningar för att främja flexibilitet vid anslutning av nya elkrävande verksamheter. Det kan handla om att anpassa elanvändning för att minska effektoppar och optimera nyttjandet av elnäten.

Energimyndigheten fick i uppdrag att ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi i juni 2022, med förväntad slutrapport i december 2023. Förslag bör även tas fram för hur kraftvärmens lokala elsystemnyttor kan få en mer korrekt värdering. Regeringen bör även ge Energimyndigheten och Trafikverket i uppdrag att ta fram ett nationellt handlingsprogram för en snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur samt tankinfrastruktur för vätgas. Regeringen bör även ta initiativ till en nationell kraftsamling kring kompetensförsörjning för elektrifieringen. Regeringens nedläggning av branschskolan för distributionselektriker skadar Sveriges möjligheter till en snabbare nätutbyggnad.

Den nationella strategin för elektrifiering har uppmärksammat vikten av att berörda myndigheter och domstolar har erforderlig kapacitet för att motverka tidsfördröjning och oklarheter i handlägningsprocesser.

Energieffektivisering sänker kostnader, ökar försörjningstryggheten och ger utrymme för nya investeringar

Sverige ska ha mycket och billig energi men vi behöver också bli bättre på att använda energin mer effektivt. En effektiv användning av energi kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft och minska klimat- och miljöpåverkan samt bidra till försörjningstryggheten på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Det finns behov av ytterligare insatser för att nå det riksdagsbundna målet om 50 procent effektivare energianvändning 2030. Vi vill att Energimyndigheten ska fortsätta arbetet med energieffektivisering och stötta energieffektivisering av både småhus och flerbostadshus liksom inom industrin. Syftet med åtgärderna är att bidra till klimatomställningen, skapa jobb, säkerställa en jämn tillgång till energi och minska risken för negativa effekter av volatilitet i energipriserna. Regeringspartierna har med precision utformat politiken så att flerbostadshus inte får del av åtgärderna. Den politiken bör utvärderas, vilket ger regeringen möjlighet att återkomma med en politik för energieffektivisering som är bättre utformad.

Vi vill underlätta för fastighetsbolag att bli en aktiv part i arbetet med att effektivisera energianvändningen och öka försörjningstryggheten. Det stöd till energieffektivisering av flerbostadshus som vi föreslår kompletteras därmed med insatser för att fastighetsföretag och bostadsrättsföreningar ska kunna förbättra sin styrning av fastighetsbeståndets energianvändning, på ett sätt som gör att de får förutsättningar att delta på stödtjänstmarknaden. Statens energimyndighet eller en annan myndighet som regeringen anser bättre lämpad bör hantera stödet. Svenska kraftnät bör ges i uppdrag att ta fram tekniska specifikationer som grund för stödsystemet.

Den socialdemokratiska regeringen gav 2021 en utredare i uppdrag att föreslå ett kvotpliktssystem för energieffektivisering (s.k. vita certifikat). Syftet var att åstadkomma ett marknadsbaserat och kostnadseffektivt styrmedel som kunde öka energieffektiviserings takten i Sverige, bidra till att de energi- och klimatpolitiska målen nåddes samt underlätta en snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering av samhället. Den nya högerregeringen beslutade dock den 22 december 2022 att avsluta utredningens arbete. Utredaren presenterade då en rapport med utredningens arbete så långt det fortskridit. Vi menar att arbetet med att ta fram ett förslag med denna inriktning bör återupptas.

Utbyggnad av elnätet och elområden

För att möjliggöra den gröna omställningen, nya industrisatsningar och tusentals jobb behöver elen kunna transporteras dit den behövs. Det är också viktigt för en god tillgång på el i hela landet. Den socialdemokratiska regeringen tog initiativ för att halvera tiden för tillståndsgivning. En rad lagändringar trädde ikraft, som möjliggjorde den största tidsminskningen för byggande av elledningar som gjorts sedan Sverige fick elektricitet. De nya lagarna förenklade processerna för att bygga ut elnätet i Sverige och gjorde dem mindre resurskrävande för både elnätsföretagen och de berörda myndigheterna. För nät-företagen blev det lättare att vidta åtgärder utan att ansöka om en ny så kallad nätkoncession, det vill säga det tillstånd som krävs för att bygga en kraftledning. Fler ledningar

ska kunna byggas och användas med stöd av en nätkoncession för ett område. En nätkoncession för linje ska kunna ändras på ansökan av nätföretaget. Det ska gå att lägga samman nätkoncessioner och dela upp en nätkoncession för linje. Sammantaget innebär förändringarna att arbetet kunde snabbas på avsevärt. Mer kan emellertid göras. Energi marknadsinspektionen behöver exempelvis tillräckliga resurser. Vi menar vidare att elnätets centrala betydelse gör att riksintresse för eldistribution bör prioriteras, att luftledning ska vara utgångspunkten för växelströmskablar över 130 kV och att byggande och underhåll av starkströmsledningar med linjekoncession kan undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av biotopskydd eller strandskydd. Förslagen är utredda och remissbehandlade.

Vid sidan om utbyggnad av nätkapaciteten behöver Svenska kraftnät som ansvarig för systemet säkerställa att även andra verktyg används för att klara den stora ökningen av användning och produktion. Digitalisering, AI, kraftelektronik och olika tekniker för lagring kan bidra till detta, liksom aggregering- och flexibilitet.

Samtidigt som behoven av en stor och snabb utbyggnad av elnäten är det viktigt att kostnaderna för utbyggnaden av elnätet är rimliga för elkunderna, oavsett var i landet man bor. Den utredning som har i uppdrag att se över intäktsregleringen har här ett viktigt uppdrag. Modellen behöver ta hänsyn till både användarnas behov av låga totala kostnader och elnätsföretagens förmåga till fortsatta investeringar.

Målsättningen måste vara att det svenska elpriset ska vara lågt i hela landet. Den klyvning av Sverige som vi har sett vad gäller elpriser måste jobbas bort. Det sker bästa genom utbyggd produktion i södra Sverige och förbättringar i överföringskapaciteten.

Svenska kraftnät och övriga TSO:er i Europa har nu ett år på sig att genomföra elområdesöversynen. Under själva översynen kommer de olika alternativen att analyseras mer detaljerat, exempelvis utifrån samhällsekonomisk nytta och påverkan på driftsäkerheten. Elområdesöversynen ska resultera i ett förslag om indelning i elområden, antingen att behålla den befintliga indelningen eller att införa en ny elområdesindelning. Översynen betyder alltså inte att nuvarande elområdesindelning automatiskt förändras. Vi menar att det är viktigt att de fysiska begränsningarna i nätet som är grunden för indelningen och att ambitionen från myndigheterna är att jobba bort dessa för att möjliggöra ett svenskt elområde med lågt pris. Förutom att bygga ut produktions- och överföringskapacitet för att möjliggöra att Sverige blir ett elområde är det viktigt att regeringen agerar för att elområden i vår närhet utformas på ett sätt som inte driver upp svenska elpriser. Projektet Hansa Power Bridge behöver utvärderas med hänsyn tagen till detta och till det sydsvenska elsystemets stabilitet.

Infrastruktur för vätgas behöver utvecklas

Nära kopplat till de stora investeringarna för en grön industriell revolution är ökad användning av vätgas i produktion och för lagring av energi. Vätgas kommer därför att få en ökad betydelse inte minst som en förutsättning för industrins omställning. Socialdemokraterna vill satsa på svensk produktion av vätgas. För att underlätta och samordna detta arbete behöver Sverige en nationell plan för vätgasinfrastruktur, som samplaneras med infrastrukturen för el. Idag är TSO:n, dvs den stamnätsansvarige, på gassidan ett privat företag. När vätgasen blir en allt större resurs ekonomiskt och kommer att spela en större roll i vårt energisystem så kan det vara rimligt att sådan infrastruktur ägs och drivs inom

ramen för det offentliga kontroll. Regeringen bör utreda frågan och återkomma till riksdagen med förslag.

Kortare och effektiva tillståndprocesser

Sverige ska ha högt satta miljömål för industriell verksamhet med välfungerande samråd med berörda intressen. Däremot är det besvärande att tillståndprocesserna inte sällan är tidsutdragna och svårförutsägbara. Investeringar i elnäts- och elproduktionsutbyggnad riskerar därmed att påtagligt försvåras. Reformering av ramverken i form av lagstiftning och regelverk är en viktig del för att Sverige ska få bättre fungerande tillståndprocesser och därmed underlätta för ny industrialisering och förverkligandet av klimatomställningen. Moderna regelverk som utvecklas i takt med tekniken behöver utvecklas. Relevanta myndigheter ser exempelvis över förutsättningarna för både framtida och befintlig kärnkraft, så att vi kan fortsätta att nyttja befintlig kärnkraft i dess fulla kapacitet under hela dess livslängd.

Den omfattande elektrifiering som samhället står inför ställer stora krav på effektiva och snabba tillståndprocesser inte minst vad gäller elnät. Elnät som bidrar till tillförlitlig överföring av el till rimliga kostnader och där ökade effektuttag och nyanslutningar beviljas inom rimlig tid är viktiga för en konkurrenskraftig och leveranssäker elförsörjning. Den socialdemokratiska regeringen arbetade för att halvera ledtiderna för nya kraftledningar, från att behov identifierats till att ledningen står på plats. För att genomföra detta krävs resurser till Energimarknadsinspektionen. Energimarknadsinspektionen och aktörerna på elnätssidan har även en viktig roll i fråga om att finna lösningar för att frigöra nätkapacitet och underlätta för nya kunder att ansluta till elnäten i tillväxtområden.

Under de senaste mandatperioderna har ett antal statliga utredningar haft i uppdrag att se närmare på reformering av ramverken för miljöprövningar. Förslag från utredningarna har remitterats och vi menar att flera förslag är möjliga att realisera omgående i syfte att korta ned handläggningstider och öka förutsägbarheten. Reformarbetet bör ske med strävan att nå en bred politisk samsyn för att medverka till att reformeringen blir hållbar över tid och på så sätt skapar förutsägbarhet för investerare. Detta gäller brett, dvs för både industri, infrastruktur och inte minst el. Något som vi bedömer som centralt för att effektivisera tillståndprocesserna är Miljöprövningsutredningens förslag om att ändringstillstånd bör vara huvudregel och att fler verksamheter ska kunna ändra sina tillstånd på ett lättare sätt. Utredaren argumenterade kraftfullt för en ökad användning av ändringstillstånd och pekade även på att det med digitaliseringen finns bättre möjligheter att få en överblick över en verksamhets totala verkningar på miljön även vid fler ändringstillstånd. Vi menar att det finns ett tillräckligt underlag för regeringsförslag i frågan och ett förslag bör snarast läggas fram för beslut.

Ytterligare ett område som regeringen bör uppmärksamma är att säkerställa fungerande tillståndprocesser genom metodutveckling för samverkan mellan myndigheter inom ramen för befintlig lagstiftning. Regeringen bör se närmare på fortsatta insatser på området motsvarande vad som sker till exempel inom ramen för Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet). En metod för att korta den totala tidsutdräkten i tillståndprocessen är att delarna hanteras parallellt snarare än sekventiellt. I den utsträckning ett sådant arbete inte kräver lagändring bör det genomföras skyndsamt.

Samordning på regional nivå och med aktörer inom berörda branscher är betydelsefullt för ett fungerande genomslag för investeringar och etableringar. Tidigare regering arbetade

med en serie insatser för att främja samordningen. Ett sådant exempel är tillsättandet av nationell samordnare för större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten. Sedan dess har emellertid också andra delar av landet sett ett ökande intresse för investeringar i och etableringar kopplade till den nya gröna industrialiseringen. Regeringen måste därför utgå från att också andra regioner i landet har behov av samordning för att möta de ökande behoven.

Särskilt om kraftslagen

Socialdemokraterna menar att alla fossilfria kraftslag behövs för att Sverige ska klara av den stora elektrifiering som världen ska genomgå under de kommande decennierna. Den stora utbyggnaden av vårt elsystem kräver att all ny fossilfri el som går att få fram till konkurrenskraftiga priser också måste få möjlighet att nå hushåll och företag. Vi eftersträvar teknikneutralitet, hög samhällsekonomisk effektivitet och kostnadseffektivitet. De olika kraftslagen behöver emellertid delvis olika åtgärder för att få förutsättningar att bidra på dessa villkor.

Vattenkraften behöver utvecklas

Vattenkraften är ryggraden i det svenska elsystemet. Den osäkerhet som nu råder för verksamhetsutövarna till följd den nationella planen för moderna miljövillkor och pausen i arbetet behöver snarast vändas till klarhet. Regeringen måste återkomma med förslag som gör att prövningarna kan återupptas på ett sätt som garanterar att de uttryckta intentionerna om att uppnå största möjliga miljönytta och effektiv tillgång till vattenkraftsel kan uppnås. Det uttryckta riktvärdet om 1,5 TWh behöver mötas.

Vattenkraftens potential behöver i övrigt också tas till vara. Genom nya investeringar kan effekthöjningar genomföras. Möjligheterna till pumpkraft behöver vidare tas tillvara. Tillståndprocesser behöver fortsatt snabbas upp. Förslagen i Klimaträtsutredningen och Miljöprövningsutredningen behöver genomföras för att processerna ska fungera bättre. Det är viktigt att regeringen tillser att det är möjligt att driften i vattensystem där kraftstationerna har olika ägare kan samverka för att få största möjliga effekt av nya investeringar.

Vindkraftens potential för snabbare elektrifiering ska tas tillvara

Sverige behöver fullfölja utbyggnaden av den havsbaserade vindkraften. Den kan ge en kraftigt ökad energiproduktion, särskilt i södra delarna av landet. Havsbaserad vindkraft bidrar till ett elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. De insatser som Svenska kraftnät tidigare planerat för anslutning av havsbaserad vindkraft bör därför fortsätta och inte upphöra enligt regeringens nya instruktioner till affärsverket. Forsvarsmaktens roll behöver tydliggöras och ett fungerande samspel med berörda myndigheter och aktörer säkerställas. Regeringen behöver godkänna de havsbaserade vindkraftsparker som idag ligger på regeringens bord och ompröva det senaste avslaget av Stora Middelgrund.

Även den landbaserade vindkraften har stor potential att snabbt leverera el till låg kostnad. Den potentialen behöver tas tillvara. För att öka andelen beviljade tillstånd behöver kommunerna stärkta incitament för att medverka till utbyggd vindkraft och eventuella invändningar mot etableringar behöver komma tidigare i tillståndprocessen. Möjlig-

heten att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad kan också behöva tydliggöras. De förslag som lagts fram i utredningen Värde av vinden (SOU 2023:18) bör därför genomföras tillsammans med den reformering av det kommunala vetot som föreslogs i proposition 2021/22:2010 om ett tidigare kommunalt ställningstagande för vindkraft.

Kraftvärmens bidrag till regional balans ska förbättras

Kraftvärme utgör ett viktigt bidrag till elförsörjningen och här finns även outnyttjad potential, inte minst vad gäller att avlasta vid effekttoppar. All effekt som finns att tillgå måste kunna nyttjas under tider där elpriserna annars riskerar att bli höga. En något överdimensionerad kraftvärme skapar förutsättningar för att ansluta fler kunder och kan ge ett viktigt extra tillskott av el under de kallaste dagarna, om incitamenten är de rätta. Svenska kraftnät bör ges i uppdrag att säkerställa att fler investeringar kan göras i anläggningar som är viktiga för ett mer robust elsystem. Förslag som kommer från Energimyndighetens uppdrag om en strategi för fjärr- och kraftvärmens behöver också tas om hand.

Kärnkraften får fortsatt stor betydelse för elsystemet

Kärnkraften kommer under lång tid framöver att utgöra en viktig del av elsystemet. Tillsammans med vattenkraften ger den goda möjligheter till balansering och stabilitet i en elförsörjning som alltmer baseras på förnybara energislag som vindkraft och solenergi.

Socialdemokraterna ser möjligheter i fråga om förlängning av drifttid för befintliga reaktorer. Detta förutsätter givetvis en säker drift och att ev. säkerhetshöjande investeringar som krävs för detta genomförs. Även effekthöjning vid befintliga reaktorer kan bli ett värdefullt tillskott till elförsörjningen.

Vad gäller nya kärnkraftsreaktorer kan konstateras att det med nuvarande lagstiftning är möjligt att ersätta reaktorer som ställts av eller som kommer att ställas av. Det är givetvis en fördel om den infrastruktur som redan finns på plats kan nyttjas om nya reaktorer ska byggas. Ännu så länge har inga konkreta investeringsplaner presenterats för nya anläggningar.

Erfarenheter i Finland har visat att det kan bli både dyrt och långdraget att bygga nya konventionella reaktorer. Vad som därför alltmer kommit att diskuteras är mindre sk SMR-reaktorer. Inte heller här finns idag några beslut om kommersiell drift, men inom Vattenfall pågår en förstudie. Den tidigare socialdemokratiska regeringen gav Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att identifiera behov av utveckling av de regler eller andra åtgärder som kan påverka förutsättningarna för nyttjande av befintlig och ny kärnkraft, som t.ex. SMR baserad på känd såväl som ny reaktorteknik. Strålsäkerhetsmyndigheten har nu lämnat förslag på hur de identifierade behoven bör hanteras vidare.

Solkraften behöver en ökad tydlighet och ändamålsenliga regelverk

Solkraften har förutsättningar att bidra mer till den svenska elproduktionen. Det är kostnadseffektivt att sätta upp solpaneler på byggnader och strukturer som ändå ska uppföras. Den tekniska utvecklingen går här snabbt och det finns ett växande intresse för solkraft hos hushållen, som ett sätt att balansera höga elkostnader och minska beroendet av andra, inte minst fossila, kraftslag. Även det offentliga har ett ansvar för att bidra till den gröna omställningen och det finns många ytor här som kan nyttjas för

solpaneler. Socialdemokraterna vill att det tillsätts en utredning för att utreda möjligheten att ställa krav på att installera solceller på nya offentliga och kommersiella byggnader. En mycket stor potential av storskaliga parker ligger i större markbaserade anläggningar. Idag hämmas utvecklingen både av regelverket för att uppföra anläggningarna och av möjligheterna att ansluta dem till nätet. Vi vill därför att regeringen säkerställer att det tas fram nationella riktlinjer för länsstyrelserna i fråga om hur lagstiftning ska tolkas så att prövningen kan gå snabbt och bli likvärdig över landet. Elmarknadsinspektionen bör få i uppdrag att ta fram regelverk som kortar ledtiderna och säkerställer rimliga kostnader för anslutning till elnätet. Det är exempelvis viktigt med transparens i fråga om var det finns möjliga eller lämpliga inmatningspunkter i nätet. Kraven på nätägarna bör i det sammanhanget öka.

Hållbara fossilfria transporter och biodrivmedel

Användningen av fossil energi inom transportsektorn är fortsatt hög och står för en stor del av utsläppen. För att bryta transportsektorns fossilberoende behövs en ökad porteffektivitet, effektivare fordon och farkoster, elektrifiering och en övergång från fossila till hållbara förnybara drivmedel. Utbyggnaden av laddinfrastruktur bör ske i en sådan takt att den inte blir ett hinder för elektrifieringen av transportsektorn.

Dagens fossildrivna fordon kommer emellertid att fortsätta att rulla på våra vägar under många år. För att klara svenska klimatmål och bidra till svensk industriell utveckling behöver fossila drivmedel bytas mot förnybara.

I dag används biogas framför allt i transportsektorn där den ersätter användning av bensin och diesel och bidrar till att minska utsläppen från transportsektorn. För att bibehålla och öka den svenska biogasproduktionen avsattes 900 miljoner kronor 2022–2024 till stöd för produktion av biogas. Under 2024 förbereddes en kontrollstation för utvärdering av stödets utformning för att säkerställa ett ändamålsenligt och kostnads effektivt stöd. Detta behöver fortsatt genomföras.

Till följd av regeringens politik tappar Sverige investeringar i biodrivmedel, trots i grunden goda förutsättningar. Det är ett problem i klimatomställningen av fordonsflottan och en förlust för svenskt näringsliv. Det är av högsta vikt att marknadens aktörer kan få stabila förutsättningar för svensk produktion av biodrivmedel.

Tryggt och säkert elsystem

En allt snabbare energiomställning innebär betydande utmaningar för elsäkerheten. Nya tekniker används i åldrande elanläggningar och användningen sker också på ett annat sätt än tidigare, vilket elanläggningarna inte alltid är anpassade för. I takt med att allt mer avancerad elektronik integreras i elsystemen, t.ex. solceller och laddstolpar, ökar även risken för problem med elektromagnetiska störningar på radiokommunikation och el- och telenät samt utrustning ansluten till dessa. I syfte att förstärka arbetet med elektromagnetisk kompatibilitet tillförde Elsäkerhetsverket därför medel 2022.

Robustheten inom elförsörjningen behöver vara hög och åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en tillfredsställande beredskapsnivå. Förmåga och motståndskraft behövs för att hantera väpnade angrepp, cyberattacker och antagonistiska handlingar samt extrema väderberoende händelser såsom stormar, bränder och översvämningar. Den socialdemokratiska regeringen förstärkte därför insatserna för elberedskap 2022 så att sektorn

bättre ska kunna förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället. Det inkluderar t.ex. områdena skydd och robusthet, reparationsberedskap, ödrift, ledningsförmåga, cybersäkerhet och samband. Ökade medel ger även stärkt förmåga att vägleda sektorn med planering för åtgärder före och under höjd beredskap. Vi ser positivt på de insatser på området som presenterades i höständringsbudgeten för 2023 och i budgetpropositionen för 2024 och vill arbeta konstruktivt med regeringen i dessa frågor.

Fredrik Olovsson (S)

Monica Haider (S)

Marianne Fundahn (S)

Aida Birinxhiku (S)

Mattias Jonsson (S)

Isak From (S)

Daniel Vencu Velasquez Castro (S)